

Vetävä ja ajantasainen elämäkerta Marxin ajattelun ja poliittisen toiminnan kehityksestä

Marcello Musto: *Another Marx: Early Manuscripts to the International*. Kääntänyt Patrick Camiller. Bloomsbury Academic 2018. 288 s.

Marxin intellektuaalinen elämäkerta¹ käsittelee Marxin varhaiskirjoituksia (siivuttaen tosin tärkeät Feuerbach-teesit), *Pääoman* syntyprosessia sekä Marxin toimintaa ensimmäisessä kansainvälisessä työväenliitossa, eli ensimmäisessä internationaalissa. Marcello Musto (s.1976), joka toimii apulaisprofessorina Torontossa, Yorkin yliopistossa, on kirjoittanut näistä teemoista myös aiemmin. Italiaksi on ilmestynyt nuorta Marxia käsittelevä *Karl Marx, L'alienazione* (2010), Marxin toimintaa ensimmäisessä internationaalissa tarkastellaan teoksessa *Workers Unite! The International 150 Years Later* (2014)² ja Marxin ajattelua hänen viimeisten elinvuosiansa aikana käsittelee *Der späte Marx. Eine intellektuelle Biografie der Jahre 1881 bis 1883* (2018).

Käsillä olevan kirjan ensimmäinen osa

käsittelee niitä yhteiskunnallisia olosuhteita, jotka tekivät ”saksalaisen pikku-kaupungin juutalaisesta opiskelijajapojasta vallankumouksellisen, jolla oli kontakteja Ranskan pääkaupungin radikaaleimpiin ryhmittymiin” (32). Pariisissa Marx tutustui poliittiseen taloustieteeseen, joka on kirjan toisen osan teemana.³

Kirjan toisessa osassa Musto käy läpi Marxin pääteoksen *Pääoman* syntyhistorian 1850-luvun alussa syntyneistä Lontoon muistivihkoista aina *Pääoman* toisen osan käsikirjoitusten viimeisiin käsikirjoituksiin (1881). Tämä osa kertoo siitä, kuinka Marx näinä vuosikymmeninä kamppaili paitsi kohtaamiensa teoreettisten ongelmien myös vaikeiden terveysongelmien, ennen kaikkea kivuliaiden paiseiden kanssa. Tarina on mukaansatempaava, ja kirjoittaja punnitsee teoreettisia kysymyksiä sitoutumatta erityisen vahvasti yhteen jos toiseenkaan (muodikkaaseen) tulkintaperinteeseen.

Kirjan erottaa muista viime vuosina ilmestyneistä Marx-elämäkertoista se, että Musto painottaa kirjan kolmannessa osassa Marxin toimintaa ensimmäisessä internationaalissa. Marx ei ollut pelkästään teoreetikko vaan myös taitava järjes-

- 1 Arvio on ilmestynyt aiemmin saksan kielellä: Rauhala, Paula (2019). Musto, Marcello: *Another Marx*. *Das Argument* 61 (332), 2019, 297–298. Kaikkien Muston teoksen lainausten suomennos P. R.
- 2 Katso myös Musto, Marcello (2014). ”Mies paikallaan – Marx Internationaalien aikana”, suomentanut Paula Rauhala. *niin & näin* 3, 81–90. <https://netn.fi/artikkeli/mies-paikallaan-marx-internationaalien-aikana>
- 3 Jakso Muston *Another Marxin* poliittisen taloustieteen kritiikkiä käsittelevästä osasta on myös suomennettu lyhentäen nimellä ”Pääoman kirjoittaminen – Marxin poliittisen taloustieteen kritiikin synty ja rakenne”, *niin & näin* 1/18 (verkkoekstra), suomentaneet Paula Rauhala, Saska Heino, Matti Kortesoja ja Miika Salo. <https://netn.fi/artikkeli/paaoman-kirjoittaminen-marxin-poliittisen-taloustieteen-kritiikin-synty-ja-rakenne>

töjyrä, joka onnistui tuomaan ”samaa järjestöön ja yhteisen ohjelman taakse” mitä moninaisempia suuntauksia, joista ”monien periaatteet poikkesivat alun alkaen suuresti toisistaan” (174). Varhainen työväenliitto oli ”sekametalisoppa” (174). Brittiläinen ammattiyhdistysliike, ranskalainen mutualismi tai anarkismi, utopismi sekä suuntauksat, joilla ei alun perin ollut mitään tekemistä sosialistisen perinteen kanssa, kohtasivat järjestössä Marxin edustaman kommunismin. Marx ja Engels selittivät jälkikäteen, että lahkolaisuus liittyy ”työväestön varhaiseen kehitysvaiheeseen, jossa se ei vielä kykene toimimaan luokkana” (MEW 18, 32).⁴ Marx ja Engels kuitenkin onnistuivat ”saattamaan sopusointuun ensi silmäyksellä yhteensovittamattomat” (174).

Marxin tarmokas toiminta ei kuitenkaan Muston näkemyksen mukaan ollut ainoa syy siihen, että kommunistinen linja pääsi työväenliitossa voitolle anarkistien tai mutualistien ajamasta linjasta. Aivan yhtä merkittäviä olivat palkkatyöläisten omat kamppailut, ennen kaikkea lakot. ”Ne tosielämän miehet ja naiset, jotka pysäyttivät tuotannon puolustaakseen oikeuksiaan ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, eivät muuttaneet valtasuhteita pelkästään internationaalisissa, vaan koko yhteiskunnassa, mikä on tietenkin vieläkin merkittävämpää” (190).

Musto muistuttaa, että nämä tapahtumat vaikuttivat paljon enemmän kuin mitkään teoreettiset väittelyt siihen, että internationaalien ranskalaiset johtohahmot vakuutuivat ”maan ja teollisuuden yhteiskunnallistamisen” välttämättömyydestä (sama).

Musto osoittaa, että Marxin tavoitteenä internationaalisissa oli ennen kaikkea erilaisia suuntauksia ja lahkoja yhdistävän yhteisen linjan löytäminen kamppailussa omistavia luokkia vastaan. Aivan toisenlaisen periaatteen mukaan toimii Marxin mukaan sen sijaan lahko, joka ”ei etsi olemassaolonsa oikeutusta ja kunniaansa siitä, mikä sillä on yhteistä työväenliikkeen kanssa, vaan siitä erikoisesta šibboletista (tunnussanasta), jonka avulla se voi erottua muusta liikkeestä”.⁵ Tämän ajatuksen nostaminen esille on nähdäkseni tärkeää, sillä heikossa jamassa olevan kansainvälisen vasemmistoliikkeen kannattaisi myös tänä päivänä pohtia sitä, mikä *yhdistää* erilaisia suuntauksia ja erilaisten teoreettisten mieltyömysten ympärille ryhmityneitä klikkejä, ja miten nämä voisivat järjestäytyä yhteisten tavoitteiden ajamiseksi.

Kirjan lopussa Musto erittelee vielä kysymystä siitä, mitä Marx ajatteli proletarisen vallankumouksen mahdollisuudesta Venäjällä. Käsitellessään Marxin ja venäläisen vallankumouksellisen Vera Za-

4 Marx, Karl and Engels, Friedrich (1956–1990). *Werke*. Dietz Verlag: Berlin (DDR). Jatkossa MEW. Suomentanut P. R.

5 Marx, Karl (1976 [1868]). ”Marx Johann Baptist von Schweitzerille“ (suom. Timo Koste ja Vesa Oittinen). Teoksessa *Marx–Engels. Kirjeitä* (s. 212–215). Edistys: Moskova. Haettu osoitteesta <https://www.marxists.org/suomi/marx-engels/1868/10/13/marx-johann-baptist-von-schweitzerille.htm>

sulitšin (1849–1919) kirjeenvaihtoa Musto osoittaa, että Marxin elinaikana oli vielä mahdollista kyseenalaistaa ”*reduktio ad Marx*”. Zsulitš kirjoittaa, että niissä kiistoissa, jotka koskivat venäläisen kyläyhteisön luonnetta, sanottiin usein, että ne olivat ”arkaainen muoto ... jonka historia on tuominut katoamaan”. Nämä enustajat vetosivat aina siihen, että he olivat ”hänen oppilaitaan” (MEW 19, 572). Marx itse kuitenkin vastasi Zsulitšille, että hänen hahmottelemansa ”kapitalismin siirtymisen historiallinen väistämättömyys rajoittui yksinomaan Länsi-Euroopan maihin” (MEW 19, 242). Modernin sosialismin kehittyminen Venäjällä vanhan kyläyhteisön *obshinan* pohjalta ei siis ollut Marxin mukaan poissuljettua. Toisin kuin neuvostoideologia myöhemmin antoi ymmärtää, Marx ei ymmärtänyt sosioekonomista kehitystä ”ennalta määrättyjen vaiheiden annettuna jatkumona”. Sen sijaan Marx painotti ”historiallisten olosuhteiden erityisyyttä ja inhimillisen toiminnan merkitystä yhteiskunnallisen todellisuuden muovaamisessa ja sosialismin toteuttamisessa” (248).

Miksi taas yksi Marx-elämäkerta? Miksi ei, jos kirjoittaja onnistuu esittämään Marxin ajattelun kehityksen yhteiskunnallisessa ja poliittisessa kontekstissaan näin viihdyttävästi, ja vieläpä painottamaan erityisesti niitä teemoja, joilla on merkitystä vielä tänäkin päivänä. Tässä suhteessa Muston teos muistuttaa Sven

Eric Liedmanin Marx-elämäkerta *Karl Marx: En biografi* (2015).⁶ Toisin kuin esimerkiksi Jonathan Sperberin tai Gareth Stedman Jonesin tuoreehkot kirjat, Muston kirja painottaa Liedmanin tapaan sitä, kuinka ohittamatonta Marxin ajattelu on myös tämän päivän kapitalismikritiikille.

Paula Rauhala

⁶ Englanniksi: Liedman, Sven-Eric (2018). *A World to Win: the Life and Works of Karl Marx* (käänt. Jefferey N. Skinner). Verso: London.